

VISOKA ŠOLA ZA SOCIALNO DELO IN DRUŠTVO ODMEV

Ena od pomembnih značilnosti Visoke šole za socialno delo ob njeni štiridesetletnici je, da je tesno povezana s prostovoljnim delom na področju psihosocialne pomoči. Prostovoljno delo je reden predmet na učnem programu, še bolj pomembno pa je, da šola daje praksi študentov na tem področju velik poudarek in spodbudo. Hkrati so praktično vsi učitelji in sodelavci šole zelo aktivni v raznih društvih oz. organizacijah za prostovoljno delo. VŠSD je dala in daje s tem pomemben prispevek k razvoju civilne družbe v Sloveniji. Namen tega sestavka je prikazati majhen del teh povezav (čeprav bi bilo seveda zanimivo osvetliti tudi celostno povezanost VŠSD s prostovoljstvom), namreč sodelovanje med VŠSD in Društvom za prostovoljno delo in psihosocialno pomoč Odmev.

ZAČELO SE JE S TERAPEVTSKO KOLONIJO NA RAKITNI

Že od začetka sedemdesetih let pa do danes je bila prej Višja in sedaj Visoka šola za socialno delo vse bolj povezana s prostovoljnim delom na področju psihosocialne pomoči. Bernard Stritih je leta 1975 na povabilo Anice Kos Mikuš vodil t. i. Terapevtsko kolonijo na Rakitni. S tem se je začela njegova nepretrgana dejavnost na področju prostovoljstva do danes. V dvajsetih letih je s kvaliteto svojega terapevtskega, mentorskega, raziskovalnega in supervizorskega dela postal ena osrednjih avtoritet na tem področju v Sloveniji. Imel sem srečo, da sem lahko pomemben del poti prehodil in se učil ob njem.

Pobudo za kolonijo na Rakitni so dali študentje Filozofske fakultete. Pozneje se je ta pobuda razvila v sodelovanje s taboriškim odredom Črni mrav v Mostah.

Za daljši ali krajši čas so se priključili tudi drugi sodelavci VŠSD, sedanji učitelji (npr. Blaž Mesec, Vito Flaker, Darja Zaviršek). Blaž Mesec je svoj doktorat *Akcijsko raziskovalni projekti kot oblika skupnostno psiholoških intervencij: skupinska in organizacijska dinamika ter metodološka problematika socialnoterapevtskih akcijskih raziskovalnih projektov v Sloveniji 1975-1980* v veliki meri oprl na izkušnje v tem projektu. Okoli 20 prostovoljnih sodelavcev (prvi prostovoljni sodelavci so bili študentje z različnih fakultet, pozneje pa so se pridružili tudi različni strokovnjaki – psihologi, zdravniki, psihiatri, učitelji, socialni delavci, medicinske sestre in tehniki, fiziki, elektroinženirji, sociologi idr.) je šlo vsako leto za okoli 14 dni do enega meseca z otroki in mladostniki z različnimi psihosocialnimi problemi na taborjenje s šotori. Od leta 1975 do danes se je taborov in drugih dejavnosti udeležilo okoli 1.600 otrok in mladostnikov in okoli 550 prostovoljnih sodelavcev. Okoli tretjina vseh otrok, ki so prišli na taborjenje, je bila deležna različnih oblik psihosocialne pomoči v raznih institucijah (npr. pedopsihiatrični oddelek pediatrične klinike, Svetovalni center za otroke, mladostnike in starše, Vzgojna posvetovalnica, svetovalne službe na šolah, Centri za socialno delo). Na tabore so se stalno vključevali tudi »normalni« otroc, ki niso bili nikoli v obravnavi pri psihologu ali psihiatru, in otroci prostovoljnih sodelavcev. Tabori so potekali v naravi (v gozdovih ali v bližini rek ali jezer) v času poletnih počitnic. Udeležilo se jih je vsako leto okoli 50 otrok, starih od 7 do 18 let, večina otrok je prišla na tabore okoli štirikrat (štiri leta zapored). Glavna metoda dela je bilo skupinsko delo, povezano z akcijskim raziskovanjem. Cilj je bil ustvariti *socioterapevtski*

milje za vse udeležence tabora (torej tudi za člane tima prostovoljnih sodelavcev).

Zame se je začelo leta 1983, ko sem se še kot študent medicine udeležil tabora v Zabičah pri Ilirski Bistrici. V drugi polovici osemdesetih let se je moje sodelovanje z Bernardom Stritihom vse bolj intenziviralo, tako da sem se vključil tudi v pripravo akcijskoraziskovalnih poročil o taborih; delo je potekalo na VŠSD. Tako sem spoznaval tudi kontekst višje šole, ki me je kot institucija presenetila s svojo odprtostjo in naklonjenostjo do prostovoljnega dela. Vse več aktivnosti v zvezi s tabori (npr. priprave, skupina za samopomoč, srečanja egostrukturalnega plesa, strokovni seminarji z gosti iz tujine) se je odvijalo v prostorih šole, takrat še na Šaranovičevi. Ker sem postal ključni človek za organizacijo vseh teh dejavnosti, mi je bil celo zaupan ključ prostorov šole. Večina naših dejavnosti se je namreč odvijala ob večerih, ko na šoli ni bilo več nikogar.

Po drugi strani sem imel v teh letih možnost kot specializant psihiatrije spoznavati institucijo psihiatrične bolnice, ki je bila precej trša, bolj zaprta, in je vprašanjem samoorganizacije in samopomoči pri svojih uporabnikih (razen na področju zdravljenja alkoholizma) posvečala dosti manj pozornosti. V sedmih letih staža v psihiatrični bolnici sem doživel le malo pobud, da bi se vrata bolnice odprla skupnosti (čeprav smo vsi poznali dobre izkušnje s področja zdravljenja alkoholizma in pozitivno izkušnjo dr. Brajše v Varaždinu, ki je vpeljal dan v tednu kot dan odprtih vrat s posebnimi programi za svoje in druge ljudi, ki se zanimajo za usodo psihiatričnih bolnikov), da bi bolnica kaj prispevala k razvoju skupnostnih projektov, da bi podprla ustanovitev kakšnega društva za pomoč duševnim bolnikom, da bi ključne prostore v bolnici imeli tudi zunanji sodelavci – prostovoljci ipd.

Tudi v načinu mišljenja sem vedno bolj zaznaval pomembne razlike. Moje delo v psihiatriji je bilo dobro ocenjeno, če sem znal natančno ugotoviti in opisati patologijo in če sem v kriznih stanjih znal bolnike miriti z zdravili (kar je pogosto

tudi rešilo življenje). Po drugi strani pa so se po umiritvi akutnih, urgentnih stanj pogosto pokazale šibke plati programa t. i. bolnišničnega zdravljenja. Zlasti pri ljudeh, ki smo jim dali diagnozo kroničnih psihotičnih motenj, sem s precejšnjo notranjo muko opazoval, kako mesece dolgo »visijo« oz. životarijo v bolnici. Seveda za njihovo visenje nismo bili odgovorni samo mi, zaposleni v psihiatrični bolnici. Tisto, kar jih je hromelo, je bilo povezano tudi z njihovimi lastnimi težavami in praviloma tudi z raztrganimi socialnimi mrežami, v katerih so bili vse večji osamelci. Pri takih bolnikih sem večkrat pomislil na prostovoljce, ki so v okviru naših taborov požrtvovalno pomagali otrokom in mladostnikom. Ko bi jih le imel na svojem oddelku!

Druga pomembna razlika med izkušnjami v bolnici in na VŠSD je bila ta, da sem v bolnici zelo težko kaj premaknil v izrazito hierarhični strukturi odnosov. Zdravniki smo bili na eni strani, sestre na drugi, zdravniki seveda višje, sestre nižje. To je npr. tudi pomenilo, da sestre pogosto niso dovolj resno upoštevale svojih ustvarjalnih, inovativnih idej in da smo po drugi strani zdravniki pogosto precejnjevali svoje pobude in ideje. Na ozadju teh izkušenj je bilo zame to, kar sem opazil in doživel na VŠSD, zato še bolj razveseljujoče. Na VŠSD se je namreč v zvezi s klienti (tudi v zvezi s tistimi, ki jih je obravnavala psihiatrija) več razmišljalo o resursih kot o patologiji, lahko sem zaznal več horizontalnosti v notranji organizaciji (kar je seveda večkrat pomenilo tudi več zmede in nejasnosti, pa tudi napetosti), komunikacije učiteljev s študenti so bile razmeroma odprte in manj hierarhične. Pobude in ideje, ki smo jih razvijali v izveninstitucionalnem prostoru, so našle pot celo do rednega programa šole. Tako sem prav v času praznovanja 40-letnice VŠSD postal redni asistent med drugim tudi za predmete, katerih nastajanje sem spremljal na stičišču institucionalnega in izveninstitucionalnega prostora (med drugim tudi na stičišču VŠSD in sedanjega Društva Odmev). Ti predmeti so kibernetika psihosocialne

pomoči, epistemologija socialnega dela, skupinsko delo in kibernetika drugega reda.

STROKOVNO SREČANJE
OB DVAJSETLETNICI
SOCIOTERAPEVTSKIH TABOROV
IN ROJSTVO DRUŠTVA ODMEV

17. november 1995 je bil za majhno skupino prostovoljcev, ki smo bili organizirani od leta 1991 (po ločitvi od taboriškega odreda Črni mrav) kot *Akcijska skupina za socioterapevtske taborne na Visoki šoli za socialno delo*, pomemben dan – dan rojstva Društva Odmev. Na Visoki šoli za socialno delo je bil ustanovni občni zbor društva skupaj s strokovnim in družabnim srečanjem ob dvajsetletnici socioterapevtskih taborov.

Prvi predsednik društva je Bernard Stritih, ki je vodil socioterapevtske taborne od vsega začetka. Prav on je zagotovil dvajsetletno kontinuiteto, vsi drugi sodelavci so se zamenjali. V disertaciji *Skupinsko delo v procesu psihosocialne pomoči* (1992) je zarisal znanstveni okvir celotnega projekta, s tem da je opisal razvoj teoretskega modela in obravnavnih pristopov od leta 1975 do 1991. Pomembno je, da ga je zarisal tako, da je ostal odprt za nadaljni razvoj, za nove ideje. To se je tudi pokazalo na strokovnem delu srečanja ob dvajsetletnici taborov, ko smo refleksije posameznih faz razvoja socioterapevtskih taborov in spremljajočih aktivnosti poleg Bernarda Stritihja podali tudi nekateri nekdanji in sedanji ključni sodelavci tega projekta: Anica Kos, Janez Dokler, Blaž Mesec, Zvone Mikič, Vito Flaker, Zoran Pavlovič, Marta Vodeb, Irena Andolšek, Nataša Končnik, Vesna Leskošek, Sonja Žorga in podpisani. Srečanje je spremljala tudi retrospektivna razstava fotografij in strokovnih publikacij, projekcije diapozitivov in video filmov s taborov. Srečanje ob dvajsetletnici je oživilo spomine, ki bi jih bilo škoda pozabiti. Ozrli smo se na prehojeno pot, da bi bolje videli, kam naprej.

Namen oz. poslanstvo Društva Odmev je izvajanje podpore, preventivnih,

socioterapevtskih in rehabilitacijskih storitev za otroke, mladostnike in njihove družine s psihosocialnimi problemi v Sloveniji, s ciljem, da bi čim samostojneje živeli in delovali v skupnosti. Spodbujamo toleranco do otrok in mladostnikov z duševnimi in psihosocialnimi motnjami (npr. avtizem, zlorabljeni otroci, hiperkinetični, čustveno deprivirani otroci ipd.) in medsebojno spoštovanje med »zdravimi« in »bolnimi«. Delo Društva temelji na prostovoljnem, neplačanem delu. Želimo se razvijati kot nevladna in neprofitna organizacija in smo registrirani kot družbena organizacija s človekoljubnimi nameni.

Osrednji projekti Društva ODMEV, ki so povezani z VŠSD, so:

1) Tradicionalni poletni in zimski (t. i. zimovanja) socioterapevtski tabori za otroke in mladostnike s psihosocialnimi problemi.

2) Preventivna družinska srečanja in družinski tabori. Poletni 1996 smo začeli z novo obliko poletnih taborov za družine otrok, ki jih obravnavamo v okviru poletnih taborov in zimovanj, pa tudi za družine prostovoljnih sodelavcev (članov tima) in družine znancev in prijateljev teh družin. Med letom vzdržujemo kontinuiteto tega dela s t. i. preventivnimi družinskimi srečanji.

3) Socialno kulturno in svetovalno terapevtsko delo v obdobjih med tabori. Razširili smo dejavnosti med tabori, ki so zadnja leta enkrat v poletnih mesecih v času šolskih počitnic. Po taboru 1994 se nadaljuje prostovoljno socialno kulturno (druženje, izleti) in svetovalno terapevtsko delo z nekaterimi otroki (in njihovimi družinami, učitelji in vzgojitelji na šolah in domovih). Gojimo *sistemski pristop* (podroben razvoj in oris tega pristopa v okviru projekta »Tabori« je podal Bernard Stritih, 1990). Zanj je značilno, da je v obravnavo vključen posameznik (ki je identificiran kot klient oz. pacient) kot tudi njegovo okolje (družina, zainteresirani sorodniki, sosedje, učitelji, vzgojitelji, drugi pomagajoči – npr. področni Center za socialno delo, zdravnik, psihater idr.).

Na Visoki šoli za socialno delo se je začela leta 1994 na štirinajst dni po dve uri sestajati Skupina za samopomoč za prostovoljne sodelavce iz projekta in za druge študente in dijake. Vodita jo Marino Kačič, socialni delavec, in Mojca Lorbek, psihologinja. Leta 1996 je začela delovati tudi skupina za samopomoč pod vodstvom socialne delavke Bernarde Konjar, in socialne pedagoginje Milene Rupnik. Večina članov skupin za samopomoč so študentje VŠSD, ki so tudi jedro prostovoljcev društva.

4) Študijska skupina za kibernetiko pomagajočih poklicev in prostovoljnih združenj. Skupina se že četrto leto dobiva po tri šolske ure tedensko na Visoki šoli za socialno delo. Šteje 22 članov (med njimi je precej študentov in nekaj sodelavcev VŠSD). V njej je večina ključnih sodelavcev s taborov in drugi člani.

5) Izkustvena plesna skupina. Ta skupina se sestaja že nekaj let dvakrat mesečno po štiri polne ure. Vanjo je vključenih več ključnih sodelavcev s taborov. Izvaja izkustveno delo na sebi s ciljem širitve doživljajskih možnosti. Za svetovalno in socioterapevtsko delo je treba stalno negovati svoje človeške potenciale. To delo je ravno tako pomembno kot teoretski študij in učenje novih veščin medčloveške pomoči.

Dolgoletna uspešna prostovoljska dejavnost je torej v letu 1995 dobila nov formalnoorganizacijski okvir. Tesno povezavo v obojestransko korist bosta Visoka šola za socialno delo in Društvo Odmev ohranila tudi v prihodnosti. Šola daje društvu na razpolago prostore, strokovno oporo, svetuje študentom opravljanje

prakse in prostovoljnega dela v društvu, Društvo Odmev pa ponuja študentom razne oblike kvalitetne strokovne prakse, mentorstva pri pisanju seminarskih in diplomskih nalog,¹ možnost strokovnega izpopolnjevanja (ki pogloblja znanja, pridobljena v okviru rednega študija VŠSD) in samopomoči. V okviru društva se študentje srečujejo tudi s študenti drugih fakultet (npr. medicine, psihologije, socialne pedagogike, pedagogike). Nekateri sodelavci VŠSD se srečujemo v okviru nekaterih dejavnosti Društva Odmev in si tako odpiramo dodatne možnosti za strokovno sodelovanje. Društvo Odmev bogati strokovni prostor VŠSD in narobe. Lea Šugman Bohinc, na primer, je članica študijske skupine za kibernetiko pomagajočih poklicev (in prek te skupine članica Šole za kibernetiko psihoterapije na zagrebški Medicinski fakulteti) in je svojo magistrsko nalogo z naslovom *Razgovor o razgovoru – od spoznavanja spoznavanja k razumevanju razumevanja v jeziku kibernetike drugega reda* v veliki meri zasnovala na osnovi znanj, pridobljenih v tej skupini. Zelo aktivna v številnih aktivnostih društva je tudi Nika Kuzma Cigoj, knjižničarka VŠSD.

Stičišče VŠSD in Društva Odmev je dragocen primer sinergičnega delovanja med državno institucijo in prostovoljno, neprofitno organizacijo, ki bogati obe organizaciji. Kot je bila lani dvajsetletnica dejavnosti društva majhen praznik tudi za VŠSD, je letos štiridesetletnica VŠSD pomemben praznik tudi za društvo Odmev. Želimo, da bi le tako tudi ostalo!

Miran Možina

¹ Tako je npr. v zadnjih letih na VŠSD diplomiral Andrej Palir, ki je opisal svoj proces osebne rasti v okviru socioterapevtskih taborov. Naslov njegove diplome je »Od alternativnega individualizma k doumevanju komplementarnosti in skupnosti«. Nataša Poropat in Milena Rupnik pa sta diplomirali na socialni pedagogiki z nalogo »Poletni tabor – oblika psihosocialne pomoči otrokom in mladostnikom«.